

בא ב

פלוגתא זו מצינו גם במס' סופרים¹⁰, ושם הלשון „רבי יוסי אומר צבאות חול“, ובהמשך לזה „אמר ר"ש בן אלעזר של בית אגודה היו כותבין בירושלים והיו מוחקין צבאות שהיו נוהגין בו חול שנאמר¹¹ ופקדו שרי צבאות בראש העם“. ובאבות דר' נתן¹² מפורש הוא בדברי ר' יוסי עצמו – „אמר ר' יוסי חלקנו על צבאות שנאמר ופקדו שרי צבאות בראש העם“. ועד"ז איתא ב' ירושלמי¹³ „תני ר' יוסי אומר של בית חגירה כותבנים אומנים היו בירושלים היו מוחקין צבאות שכן הוא שם חול במקום אחר ופקדו שרי צבאות בראש העם“.

ויש להבין טעם החילוקים בדברי ר' יוסי, שבש"ס דידן הביא ראי' לשיטתו (שצבאות אינו מהשמות שאינם נמחקין) מזה שהוא שמם של בני „שנאמר והוצאתי את צבאותי גוי“, ובמס' סופרים ובאדר"נ (וכן בירושלמי) הובא הכתוב „ופקדו שרי צבאות בראש העם“.

גם צריך ביאור מש"כ בש"ס דידן „שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל“

א. בצאת ישראל ממצרים, מצינו ב' קרא שנקראו אז בתואר חדש – „צבאות“, כמ"ש בפרשתנו „כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים“, „ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם“ (וכן כתיב בפ' הקודמת, „והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים“).

וע"פ הידוע שבעת יציאת מצרים נע-שו ישראל לגוי ועם בפני עצמו, כמ"ש „לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי“, נראה לומר טעם הדבר, כי שם זה („צבאות“) מדגיש (לא רק מעלה פרטית בבני יש-ראל, אלא) דבר עיקרי במהותו של עם ישראל.

ב. ויש לבאר זה בהקדם ביאור שם „צבאות“ שהוא אחד משמותיו של ה' קב"ה, ומחלוקת בדבר, דהת"ק בברייתא¹⁴ ס"ל „צבאות“ היו בכלל השמות שאינם נמחקים, ור' יוסי אומר צבאות כולו נמחק שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל שנאמר והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים¹⁵.

יוסי (וכ"ה גירסת הר"ח הר"ף ורב האי גאון (הובא בס' האשכול ה' ס"ח סי"ז). ובכמה גי' [בה"ג (הובא בדברי רב האי גאון שם, שזהו טעם הרס"ג שלא הזכיר צבאות בכלל השמות שאינם נמחקין). רא"ש שבועות שם. ובחי' הרשב"א כ' ש"כ, גירסת כל הספרים שלפנינו]. וראה גם ר"ן שם) אמר שמואל הלכה כרבי יוסי.

(10) רפ"ד. נסמן עה"ג בגמ' וכן האדר"נ דל-קמן.

(11) שופטים, כ, ט.

(12) פל"ד, ב.

(13) מגילה פ"א ה"ט קרוב לסופה.

(1) יב, יז.

(2) שם, מא.

(3) שם, נא.

(4) וארא ז, ד (ראה לקמן בפנים). וראה שם ו,

כו.

(5) ואתחנן ד, לד.

(6) שבועות לה, ב.

(7) וכן לסתמא דברייתא שם, ע"א.

(8) ברי"ף ורא"ש (ס"ג) „לפי שלא נקרא

הקב"ה צבאות אלא על שם צבאות ישראל“.

(9) וממשיך בגמ' „אמר שמואל אין הלכה כרבי

— הרי אפילו אם צבאות קאי על צבא השמים (מלאכים וכיו"ב)¹⁴, אינו שם קדוש של הקב"ה?

ג. ונראה לומר שהבבלי ומס' סופרים (וירושלמי) חלוקים בשיטת ר"י בגדר שם „צבאות“:

במס' סופרים הלשון היא — „רבי יוסי אומר צבאות חול“, היינו שלדעת ר"י אינו שם של הקב"ה כלל, ובלשון „ה' צבאות“ (וכיו"ב), אין תיבת „צבאות“ תואר של הקב"ה, אלא ע"ד הנאמר¹⁵ „ה' אלקי הצבאות“:

ואילו להבבלי, ששם הלשון ש„צבאות כולו נמחק“ (ולא „חול“), שיטת ר"י אינה ש„צבאות“ הוא חול ממש, אלא שלא חלה עליו קדושה להעשות כשם שאינו נמחק, אבל מ"מ הוא תוארו של הקב"ה, כמו „הגדול הגבור כו' חנון ורחום וכו'“, הנקראים בכרייתא¹⁶ „שמות שנמחקין“, היינו שהם שמות של הקב"ה אלא שאין בהם קדושה¹⁷ והם נמחקין¹⁸.

וזהו גם טעם החילוק בין הכתובים שהובאו בש"ס דידן ובמס' סופרים (וירושלמי):

במס' סופרים (וירושלמי) מביא ראי' שהוא חול, ולכן נקט כתוב שבו התואר צבאות לא קאי על הקב"ה כלל, אלא

חול ממש, „ופקדו שרי צבאות בראש העם“:

ואילו בגמ' דידן כוונת ר' יוסי היא שאף שהוא כינוי להקב"ה מ"מ אינו משמות הקדושים שאינם נמחקין, לפי „שלא נקרא צבאות אלא על שם יש-ראל“, שאין הכוונה (כשטחיות הלשון) שצבאות קאי רק על בני ישראל ולא על הקב"ה (דאז הול"ל „שלא נקראו צבאות אלא ישראל“), אלא דזה שהקב"ה נקרא בשם צבאות הוא כיון ש„על שם ישראל“ שנקראים „צבאות“, לכן נקרא הקב"ה בשם זה¹⁹.

ומטעם זה לא חל עליו הגדר והדין דשמות שאינם נמחקים, כי שמות אלו הקב"ה נקרא בהם מצד עצמו, ביסודם הם שמות של הקב"ה [אלא שכיון שיש לתיבות אלו גם פירוש של חול, הושאלו גם לדברי חול שבעולם (כמו „ואת אילי הארץ לקח“²⁰, וכן „אלקים“ שמשמשים בו על דיינים²¹, וכיו"ב)²², וכיוון שהושאלו לדברי חול אינם (אז) בגדר שמו של הקב"ה; ואילו שם צבאות ביסודו אינו שם של הקב"ה, אלא שם של בני ישראל, אלא שמשמשים בו ג"כ כתואר של הקב"ה.

ד. ויש לעיין בהראי' שבמס' סופרים (וירושלמי) מהכתוב „ופקדו שרי צבאות

(19) ויש לומר שלכן דייק ר"י בבבלי להביא הכתוב דפ' וארא שבו נאמר „צבאות“, ולא הכתוב „צבאות ה'“ דפרשתנו, כי „צבאות“ מדגיש יותר היות בני מיוחדים לו (ולזהיר מלקוית במדבר ט, ג).

(20) יחזקאל יז, יג (הובא בפרש"י בשלח טו, יא. ויקרא ה, טו).

(21) משפטים כב, ח. שם, כז. ועוד. וראה פרש"י בראשית ו, ב. ועוד.

(22) ראה מו"נ ח"א פס"א. פרדס שער (יט) שם בן ד' פ"א.

(14) ראה מכילתא פרשתנו שם, יז. אבות דר"נ גויב פמ"ד. ראב"ע וארא שם.

(15) הושע י, ו. עמוס ג, יג. ועוד.

(16) שבועות שם, סע"א.

(17) וראה לשון הרמב"ם הל' יסודות פ"ו ה"ה: שאר הכינויים שמשבחוין בהן את הקב"ה כגון חנון כו' הרי הן כשאר כתבי הקדש ומותר למוחקן.

(18) ונפק"מ לדינא אולי י"ל ע"ד מ"ש אדה"ז בשו"ע אריה ספ"ה ס"ג לגבי שמות המיוחדין להקב"ה שבלשון חול, שחל עליהם איסור ביזוי השם וכו'. ועצ"ע.

יכולת שום נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו³⁰ (שהן שמותיו ית'), לכן ס"ל לר' יוסי, שלא יתכן ששמו של הקב"ה (דהיינו תואר של הקב"ה עצמו³¹) יתגלה ע"י נביא. ולכן מפרש ה' צבאות – "אלקי הצבאות", שאינו תואר הקב"ה אלא חול ממש.

[ודעת ת"ק – וכ"ה ההלכה³² – ש- צבאות הוא משמות שאינם נמחקין, היא, דכיון שדברי הנביא הם דבר ה' המת- לבש בו, לכן גם שם זה יש בו קדושה³³ כזו שאינו נמחק].

והכתוב ד, ופקדו שרי צבאות גוי' שהובא במס' סופרים הוא להורות המצי- אות והדין, דמה ש"היו נוהגין בו חול" היינו חול ממש (ולא כשמות הנמחקין), ולכן מביא כתוב שבו הלשון צבאות הוא חול ממש (ולשון "שנאמר" פירושו – "כאותו שנאמר", שהיו נוהגין בו חול [כאותו] שנאמר ופקדו שרי צבאות גוי', חול ממש).

[ועפ"ז, שיסודו של ר' יוסי ש, צבאות חול" הוא מזה שלא נזכר בתורה, יומתק זה שבמס' סופרים לא הובא בדברי ר' יוסי שום פסוק לרא' ורק אומר "צבאות

בראש העם" – והרי גם השמות א-ל אלקים ועוד הם לשון חול במקום אחר, כנ"ל (כמו "ואת אילי הארץ לקח", "צד- קתך כהררי א-ל"³⁴, "אלקים לא תקלל"³⁵), ולמה הרא' ששם צבאות נקרא חול במקום אחר הוי הטעם שכאשר קוראין אותו בו ית' הוא נמחק ואינו שם קדוש³⁶.

ונ"ל שלכר"ע אין הכתובים הללו ש- הובאו רא' לשיטת ר' יוסי) היסוד לשי- טתו, והובאו כדי לבאר דבר נוסף, כדל- קמן:

היסוד לשיטת ר' יוסי שצבאות אינו משמות הקדושים, הוא בזה שלא מצינו שם זה בתורה, וכדאיתא בגמרא³⁷, שה- תואר "צבאות" על הקב"ה – "ה' צבאות" וכיו"ב – מצינו לראשונה בדברי הנבי- אים ובלשון חז"ל "מיום שברא הקב"ה את עולמו לא ה' אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות". וס"ל לר' יוסי, דשמות של הקב"ה, צריכים לבוא לראשונה בתורה, שהיא דבר ה' ממש.

דאף שדברי הנביא הם דבר ה', "רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני"³⁸, מ"מ, כיון שענין הנבואה הוא מה ש"האל מנבא את בני האדם"³⁹, שדבר ה' מתלבש בדעתו ובהשגתו ובסגנונו של הנביא (כמבואר במ"א באריכות⁴⁰), הרי "כשם שאין ב-

לקו"ש חכ"ג ע' 85 ואילך. סה"מ באתי לגני ח"א ע' סח-סט.

(30) שער היחוד והאמונה פ"ד (עט, א). שם פ"ה.

(31) להעיר מרמב"ם (הל' תפלה פ"ט ה"ז, ע"פ ברכות לג, ב) בנוגע לכינויים, "וכן לא ירבה ב- כינויים של שם כו' שאין כח באדם להגיע בסוף שבחיו אלא אומר מה שאמר משה רבינו עלי ה- שלום". וראה שו"ע אדה"א א"ח הל' תפלה סק"ג ס"ח.

(32) שבועות שם, ב (וראה לעיל הערה 9). רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ו ה"ב.

(33) ביאור בכ"ז ע"ד החסידות – ראה תו"א ותרי"ח (קמ, ב ואילך) פרשתנו עה"פ בעצם היום הזה.

(23) תהלים לו, ז. לפי פירושו של תיב"ע ורש"י. ועוד.

(24) משפטים שם, כז.

(25) ראה שירי קרבן לירושלמי מגילה שם, שהקשה עדיין. וראה נחל אשכול לספר האשכול שם ע' 55 אות ט'.

(26) ברכות לא, ב.

(27) ש"ב כג, ב.

(28) ל' הרמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ז.

(29) ראה תניא שער היחוד והאמונה ספ"ב.

וזהו גם תוכן הפי' ד"לא נקרא (ה' קב"ה) צבאות אלא על שם ישראל".

ויש לומר, שבזה נרמז ג"כ, שזהו כפי שהקב"ה מתלבש בהשגת הנביא (יש-ראל).

ו. ויש להוסיף ביאור בזה ע"ד הדרוש, ע"פ מ"ש במדרש³⁴ בפירוש שם "צבאות" — "אמר לי' הקב"ה למשה . . . לפי מעשי אני נקרא כו' כשאני עושה מלחמה ברשעים אני נקרא צבאות":

אף שלפי מדרש זה, כל שמותיו של הקב"ה הם "לפי מעשי", שזהו בשייכות הקב"ה להבריאה ולמעשי (כמו: כשאני דן את הבריות אני נקרא אלקים: כשאני מרחם על עולמי אני נקרא ה'), הרי אין במעשים אלו מציאות הדומה במציאותו להבורא: משא"כ בשם צבאות שהוא

הן שמות שאין נמחקין כגון א-ל אלקיד אלקים אלקים אהי אשר אהי אלה דלית וי"ד הי' שדי צבאות הרי אלו אין נמחקין, אפשר לפרש בב' אופנים אלה.

ולהעיר מדברי הרמב"ם (הל' יסוה"ת רפ"ו), שמקדים "כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הקב"ה לוקה מן התורה שהרי הוא אומר כו", ואח"כ כלהכה שלאח"י, ושבעה שמות הם השם הנכתב כו' (ומונה כולם עד) וצבאות, ומזה שמקדים ומתאר כולם באותו התואר "המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הקב"ה", משמע קצת שס"ל (שכדין) "אין נמחקים" כל השמות שווים גם בעצם גדרם (קדושתם וטהרתם), וכן מוכח קצת מזה שמקדים מנינם, ושבעה שמות הם (אף שפשוט קדושת, שם ה' מפורש, י"ד ה"א וא"י ה"א, היא יותר משאר השמות).

ולהעיר ג"כ שהרמב"ם קורא לכולם (הל' ע"ז פ"ב סה"ט. הל' ממרים פ"ה ה"ב) "שמות המיוחדים" (אבל ראה כס"מ הל' ע"ז שם. צפ"ע מהד"ת שם נט, ד ואילך. ועוד). ולהעיר מצפ"ע להל' שבועות פ"ב ה"ג. ואכ"מ.

חול" (והפסוק הובא רק בדברי ר"ש בן אלעזר בהמשך להענין "שהיו נוהגין בו חול").

ה. ובשיטת הבבלי שר' יוסי אמר "כולו נמחק שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל" (שהוא שם שהקב"ה נקרא כן אלא שמותר למוחקו) — יש לומר³⁵:

הבבלי ס"ל, דלר' יוסי, אף שאפשר שיתגלה שם של הקב"ה ע"י נביא (כיון שדברי הנביא הם דבר ה'), מ"מ, כיון שהנבואה הוא כפי שדבר ה' מתלבש בהשגתו כו' של הנביא (כנ"ל), לכן אין בשם זה קדושה כקדושת השמות שנתפרשו בתורה. כלומר: כמו שהנבואה היא, דבר ה' כפי שמתלבש בבן אדם (נברא), עד"ז הוא גדרו של שם הקב"ה המתגלה ע"י נביא, שאין זה תואר של הקב"ה מצד עצמו, אלא תואר של הקב"ה כפי שיש לו שייכות כביכול עם גדרי הנבראים (ולכן נמחק)³⁵.

(34) גם יש לומר לדעת הבבלי, שגם ר' יוסי ס"ל כת"ש ששם של הקב"ה יכול להתגלות ע"י נביא, ומה שצבאות "כולו נמחק" היינו מפני חוכן השם, שהקב"ה נקרא בשם צבאות רק "על שם ישראל" ואינו שמו של הקב"ה מצד עצמו (כנ"ל).

(35) ובדעת הת"ק דס"ל דאעפ"כ הוי משמות שאינם נמחקין — אולי י"ל ב' אופנים: דאף שכל השמות שנק' בהם הבורא דינם שאינם נמחקים, מ"מ אין קדושתם שווה זל"ז, שכיון שצבאות לא נאמר בתורה אלא ע"י הנביאים אין קדושתו חמורה כקדושת שאר השמות, או — שאין חילוק ביניהם.

[ובלשון הברייתא שם (שבועות שם, סע"א) "אלו

(*) ראה ר"ן (ועד"ז הוא בראש. וראה רשב"א) שבועות שם בטעם שהוצרך שמואל לומר אין הלכה כר"י. אעפ"י דיחיד הוא לגבי רבים משום דרבי יוסי נמחקו עמו. וע"פ הג"ל בפנים י"ל שההוספה אין הלכה כר"י הכוונה רק בנוגע להלכה שאינו נמחק, אבל בנוגע לגדר השם, גם נתק' אינו שווה לקדושת שאר השמות. ועצ"ע.

היא יודעת את ה"י, הרי ע"י כור הבר-
זל דמצרים⁴⁰ נעשה שינוי עיקרי בבני,
שנתבררו ונודכרו עד שנעשו הם עצמם
מכון לשבתו ית'.

ולכן מצינו שארז"ל⁴¹ ראתה שפחה
על הים מה שלא ראה גדול הנביאים,
דכיון שגדר הנבואה הוא, שדבר ה'
מתלבש בהשגת ושכל הנביא, עכצ"ל
שגם ביצי"מ בעת קרי"ס היתה נבואת כל
ישראל ג"כ באופן כזה, אלא שאז ה' זה
לפי שעה⁴², ובפרטיות ובגלוי נעשה זה
אח"כ במ"ת דכל העם רואים את הקולות
גו'⁴³, ואח"כ ע"י בניי המשכן, כמ"ש⁴⁴
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו
לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א
מישראל⁴⁵, שהקב"ה שורה על כל ובכל
או"א.

והגמר והשלימות בזה אז ה' בסוף
ארבעים שנה, כמו שאמר להם משה⁴⁶
„אתם ראייתם את כל אשר עשה ה' לעי-
ניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו
ולכל ארצו המסות הגדולות אשר ראו
עיניך האותות והמופתים הגדולים ההם",
ו(רק) אז „נתן ה' לכם לב לדעת ועינים
לראות ואזנים לשמוע", והיינו שבמשך
ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, נק-
לטו אצלם ובהם כל עניני התגלות של
הקב"ה שביצי"מ, שבק"ס וכו', עד להת-

„כשאני עושה מלחמה ברשעים", הרי
תוכן מלחמה הוא עם דבר המנגד. ולכן
ס"ל לר"י שאין לומר דשם צבאות הוא
שם קדוש שאינו נמחק, שזהו שם המורה
על מעשה הקב"ה כפי שהוא ית' נותן כח
לדבר המנגד לו כביכול, ובמעשה זה
לא ניכרת קדושתו של הקב"ה, שהוא
קדוש ומובדל מן העולם⁴⁷.

ולדעת הת"ק צריך לומר, שזה שנק'
צבאות „כשאני עושה מלחמה ברשעים",
אינו בסתירה לזה שהוא שם קדוש, כי
הכוונה וההדגשה היא לא להדבר ה-
מנגד, אלא לביטולו, ומדת הנצחון היא
אדרכה דבר הנעלה ביותר בו ית', כידוע,
דבמי שהוא גדול יותר, מדת הנצחון הוא
ביותר, ולכן עיקר מדת הנצחון הוא
דוקא בהקב"ה, והיא למעלה משאר מדו-
תיו⁴⁸.

ז. ע"פ הנ"ל יש לבאר הטעם שבני-
נקראים בשם „צבאות ה'" בעת יציאת
מצרים:

ע"פ הנ"ל מובן, שגדרו של שם צב-
אות הוא כפי שהקב"ה מתלבש בגדרי
בני אדם ונבראים, שלכן שם זה נתגלה
ע"י נביאים דוקא, שדבר ה' מתלבש
בהשגתם וכו'.

וזה ה' (גם) החידוש שנעשה בישראל
ביצי"מ, אף שגם לפני יצי"מ למדו „בני
יעקב" תורה, ו„נעשית בעולם אומה ש-

(39) רמב"ם הל' ע"ז ספ"א.

(40) ואחתנן ד, כ. מ"א ח, נא. ועוד. וראה תר"א
עד, א ואילך.

(41) ראה מכילתא (ורש"י) בשלח טו, ב. וראה
גם שמיר פכ"ג, טו. ועוד.

(42) ראה תניא פלי' (בנוגע למ"ת, ומוכן דכ"ה
(ובמכ"ש) בנוגע להגילוי דק"ס).

(43) יתרו כ, טו ובדרז"ל שם. וראה תניא שם.

(44) תרומה כה, ח.

(45) של"ה חלק תושב"כ פ' תרומה (שכה, ב).

שכו, ב). ועוד.

(46) תבוא כט, א"ג.

(37) ראה אה"ת פרשתנו (ע') שכח ואילך. וראה
גם סה"מ פר"ת ע' רמז ואילך). דב, יצי"מ וק"ס
שהיו הנסים בגילוי יוצאים מהטבע לגמרי בלתי שום
לבוש וכו' וזה המלחמה ע"י שם הוי' עצמו⁴⁹, ע"כ לא
נזכר בתורה שם צבאות כ"א „צבאות הוי"ו" שהם
בטלים לגמרי לשם הוי', משא"כ כשהמלחמה ב-
לבוש הטבע כו'. ע"ש.

(38) ראה המשך בבתי לגני השי"ת פ"א. פ"ח
ואילך. ד"ה בבתי לגני תשכ"ח ותשמ"ח (נדפסו
בסה"מ מלוכת ח"ב).

באו הענינים ד"נתן ה' לכם לב לדעת
ועינים לראות ואזנים לשמוע", וקאי
איניש אדעת' דרבי⁴⁷,

בתכלית הגילוי — והשלימות תהי'
בביאת משיח צדקנו⁴⁸ בקרוכ ממש ב'
עגלא דידן, שלא יכנף עוד מוריך והיו
עיניך רואות את מוריך⁴⁹, ונגלה כבוד ה'
וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר⁵⁰.

(ממאמר ושיחות) יו"ד שבט

תשכ"ב, תשכ"א, תש"מ

אחדות פנימית במציאותם, שזהו "לב ל'
דעת ועינים לראות ואזנים לשמוע".

וכן תהי' לנו, בגמר נצחון המלחמה
שע"י בני' בסוף זמן הגלות, שלפי כל
הסימנים שבש"ס הוא דורנו זה, ובמיוחד
בהיותנו ארבעים שנה* מהסתלקות הילו-
לא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
שליום ההילולא שלו נתן ללמוד מאמרו
הידוע ד"ה באתי לגני וכו' מבאר (בארו-
כה לפ"ע) זה שבני ישראל נקראים בשם
צבאות ה', ועבודת בני' בזה,

ובכחו של משה רבינו שבדורנו —
כ"ק מו"ח אדמו"ר הרי במשך ארבעים
שנה בודאי הצליח כאו"א למלא שלי-
חותו ותפקידו בתור "צבאות ה'", וכבר

(47) ע"ז ה, ריש ע"ב. פרש"י תבוא שם, ו.

(48) ראה סה"מ פר"ת שם (ס"ע רמח), ד"אמיתת
הגילוי הזה (דשם צבאות) יהי' לעתיד וכמ"ש
להנחיל כו' ואוצרותיהם אמלא כו".

(49) ישע"י ל, כ. תניא פל"י.

(50) ישע"י מ, ה. תניא שם (ספלי").

(*) בשנת תשי"ג (שנת הוי"ל של השיחה). המו"ל.

בא ג

וקוברו" שכ"ע מודי בה, ואילו טעם ה' עריפה, "הוא הפסיד כו' לפיכך יפסיד ממנו", הוא דעת לוי (בברייתא שהובאה בגמ"ל), "תני לוי הוא הפסיד כו".

ובמכילתא כאן איתא: "ואם לא תפדה וערפתו, מכאן אמרו מצות פדיו קודמת למצות עריפה. ד"א, ואם לא תפדה וערפתו אם אין אתה פודהו עורפהו הואיל ואב' דת נכסי כהן אף נכסיו יאבדו", שמפשי' טות לשון המכילתא משמע שהם ב' דיי' עות', וטעם זה לעריפה ("הואיל ואבדת כו") אינו לדברי הכל,

[וכמבואר במפרשים¹, דלת"ק עריפה היא מצוה כמו פדיו אלא שמצות פדיו קודמת: ואילו לפי הד"א עריפת פטר חמור אינה מצוה, אלא עונש וקנס לבעל החמור על שלא פדה אותו בשה (וכדעת לוי בברייתא)],

ועפ"ז דורש ביאור ביותר מה שצירף רש"י שני הענינים – פירוש של עריפה (שהוא לכו"ע) עם טעם העריפה (שהוא רק לדעת לוי, ודיעה הב' במכילתא) – בד"ה אחד¹¹.

ב. ויובן זה בהקדים השאלה – למה

(7) י, ב.

(8) משנה בכורות הנ"ל (הערה 5).

(9) וראה פלוגת הרמב"ם והראב"ד הל' ביי' כורים רפ"ב. וכבר האריכו בזה במפרשים.

(10) ראה מהר"ט אלגאזי להל' בכורות לה-

רמב"ן פ"א (ס"ד ד"ה ראיתי למהרש"ג). ועוד.

(11) ולהעיר ממנה (מצוה כג. ס"ק ב), ד"לכ-

אורה ללוי דדריש טעמא דקרא מחמת קנס א"כ ל"ל קופיץ וממול ערפו. – ועי' המבואר לקמן בפנים, הרי אדרבה, הא דצ"ל קופיץ ומול ערפו מובן דוקא ע"פ טעמא דלוי.

א. "וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו", ובפרש"י ד"ה, "וערפ' תר' – עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממנו של כהן לפיכך יפסיד ממנו".

והנה לכאורה מבאר כאן רש"י שני ענינים שונים: (א) מהו פירוש עריפה ("וערפתו") – עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו, היינו שהריגת הפטר חמור צ"ל באופן מיוחד, "עורפו בקופיץ כו". (ב) הטעם למצות עריפה – "הוא הפסיד ממנו של כהן לפיכך יפסיד ממנו". וצ"ע, למה צירף רש"י את שני הענינים בדיבור אחד [דלא כדרכו בכ"מ, שמחלק ענינים שונים (אפילו בפירוש תיבה אחת) בשני ד"ה].

ועוד: מ"ש רש"י, "עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו" מקורו (בסתם) משנה¹ ("לא רצה לפדותו, עורפו בקופיץ מאחוריו

(1) פרשתנו יג, יג.

(2) לכאורה צ"ע שלא פרש"י תיבה "עורפו". וראה ראב"ע כאן. מדרש לקח טוב כאן (ולקמן תשא לד, כ). וי"ל שמטעם זה מוסיף רש"י, "והורגו" (ראה לקמן הערה 25), להדגיש דעריפה היא פעולה ה' הורגת החמור. ועדיין צ"ע דהול"ל כלשונו ב' שופטים (כא, ד) – גבי עגלה ערופה – "קוצץ ער' פה" (ושינה שם מל' המשנה – סוטה מה, ב).

(3) צ"ע שלא פ"י מהו "קופיץ", אף שפירשו ב' כ"מ בפירושו לש"ס (ראה הנסמן לקמן הערה 13). ובמ"א (לקו"ש ח"כ ע' 125 הערה 48) נת' ע"פ ל' רש"י בשופטים שם "קוצץ". ועצ"ע.

(4) ראה לדוגמא פרש"י פרשתנו י, כא, שם, כב, יב, ב, שם, כח.

(5) בכורות ספ"א יג, א.

(6) כ"ה במשנה שבמשניות. וכן בלשון המשנה שבהל' בכורות להרמב"ן ספ"א. ובמשנה שבגמ' ליתא תיבה זו, אבל הובאה בברייתא שם לעיל (י, ב). וכן במשנה סוטה שם (בעגלה ערופה).